

ТУРЕЧЧИНА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ЧОРНОМОРСЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

В тезах автор висвітлює роль Туреччини в становленні Організації Чорноморського економічного співробітництва та перспективи розвитку організації. Організація відіграє значну роль у політичному та економічному житті не тільки цього регіону, а й у деяких суміжних. Прикладом такого впливу є проекти з відбудови та розширення інфраструктури в регіонах Балкан, Кавказу, північного Причорномор'я, Приазов'я тощо. Туреччина як регіональний лідер та країна-засновниця організації відіграє в ній центральну роль та є одним із драйверів розвитку організації.

Ключові слова: Туреччина, Організація Чорноморського економічного співробітництва, міжнародне співробітництво.

Організація Чорноморського економічного співробітництва (ОЧЕС) була започаткована з підписанням 25 червня 1992 р. Стамбульської декларації, яка визначала загальні рамки діяльності цього міждержавного об'єднання. Цілі ОЧЕС — зміцнювати дружбу, довіру та співпрацю між державами-членами, сприяти багатосторонньому економічному співробітництву на основі міжнародного права, покращувати умови для підприємництва, враховувати економічні інтереси учасників та залучати до співпраці зацікавлені держави й міжнародні інституції [3, 6].

Країни-учасниці ОЧЕС: Азербайджан, Албанія, Болгарія, Вірменія, Греція, Грузія, Молдова, Росія, Румунія, Сербія, Україна та Туреччини. Штаб квартира знаходиться в місті Стамбул.

У 1990 році Туреччина виступила з ініціативою створення «Чорноморської зони процвітання та співпраці» за участі СРСР, Туреччини, Румунії і Болгарії. Пізніше після розпаду Радянського Союзу, Туреччина встановила відносини з Україною, Росією, країнами Закавказзя, тощо. В 1992 році було підписано «Стамбульську декларацію» (відому також як: Босфорська декларація) — перший документ про утворення ОЧЕС. Зі створенням організації, було створено Чорноморський банк торгівлі та розвитку, метою якого була реалізація міжнародних проектів [1, 4].

Після створення ОЧЕС Туреччина сподівалася, що ця організація сприятиме економічній інтеграції регіону з ЄС, а також допоможе їй позиціонувати себе як ключового гравця у Чорноморському просторі. Турецька дипломатія просуvala ідею, що економічна співпраця між державами Чорного моря може бути корисною для розширення зв'язків із Європою, особливо з країнами-членами ЄС, такими як Греція, Болгарія та Румунія (які згодом стали членами Євросоюзу). Цьому також сприяв проєкт «Чорноморська синергія», який мав на меті співпрацю з країнами цього регіону [7]. Україна також розглядала ОЧЕС як можливий інструмент для зближення з ЄС, особливо упродовж 1990-х — початку 2000-х років.

Туреччина відіграє важливу роль у цій організації завдяки своїй геополітичній позиції, розвиненій економіці та контролю над протоками Босфор і Дарданелли, які є ключовими для чорноморської торгівлі. Туреччина у теперішньому періоді значних геополітичних змін, проявляє лідерство у своїй регіональній політиці. Війна в Україні змінила зовнішню політику Туреччини, особливо чорноморському регіоні.

Як відомо, Республіка Туреччина є однією з найбільших економік чорноморського регіону та активним торговельним партнером інших країн ОЧЕС, таких як Болгарія, Румунія, Україна та Грузія. Основні напрямки економічної діяльності Туреччини в межах ОЧЕС включають енергетику, транспорт, логістику та інфраструктурні проекти. Турецькі інвестиції в Чорноморський банк торгівлі і розвитку складають 16,5% (близько 113,85 млрд євро) від загальних інвестицій членів організації [4].

Турецькі компанії беруть участь у розвитку портів, логістичних хабів та морських перевезень, що зміцнює економічні зв'язки в регіоні. А з початком повномасштабного російського вторгнення на територію України Туреччина, кооперуючись з окремими країнами регіону, проводить й активні операції з розмінування Чорного моря. Оскільки сама країна агресора практично не здійснює контроль і нагляд за морськими мінами. На окрему увагу заслуговує створення газопроводу «Турецький потік» по дну Чорного моря. Газопровід був створений спільними інвестиціями РФ та Туреччини. Цей проєкт відповідав концепції створення спільної чорноморської енергетичної ініціативи [2].

Туреччина ініціювала низьку міжнародних проєктів в рамках ОЧЕС:

- Чорноморське кільце (також відоме як Black Sea Ring Highway) — це створення кільцевої автомагістралі навколо Чорного моря, яка мала б з'єднати основні порти та економічні центри регіону. Такий проєкт мав

бути довжиною 7000 км, проходячи через Туреччину, Болгарію, Румунію, Молдову, Україну, Росію, Грузію, Вірменію, Грецію та Албанію. Однак через суперечності між членами організації проєкт сповільнився.

- Залізниця Баку – Тбілісі – Карс (БТК) – це проєкт, ініційований Туреччиною, з модернізації залізного шляху Баку – Тбілісі – Карс – транспортного шляху, який з’єднує Чорне море та Каспійський регіон [6].

29 січня 2025 року Генеральний секретар Постійного міжнародного секретаріату ОЧЕС посол Лазар Коменеску прийняв у новому приміщенні штаб-квартири організації посла Айлін Секізкьок, генерального директора з міжнародних економічних питань Міністерства закордонних справ Республіки Туреччина, у супроводі пана Хюсейна Озена, першого секретаря того ж департаменту. На зустрічі також були присутні перший заступник Генерального секретаря Постійного міжнародного секретаріату ОЧЕС посол Мерве Сафа Кавакджі та юрисконсульт пані Ніно Каджая. Вітаючи свого гостя, посол Коменеску висловив найвищу вдячність та подяку Постійного міжнародного секретаріату за рішучу підтримку турецьким урядом ОЧЕСС, включаючи виділення нового приміщення. Відбувся плідний обмін думками щодо перспектив подальшого посилення ролі цієї організації у зміцненні та просуванні регіонального економічного співробітництва на благо всіх держав-членів, і обидві сторони домовилися продовжувати тісну співпрацю для подальшого розвитку ОЧЕС як ключового гравця в цьому регіоні. Окрім того, сторони домовилися організовувати двосторонні консультації з цією метою в Стамбулі або Анкарі якомога частіше.

Під час зустрічі також було наголошено на таких темах, як важливість посилення проєктно-орієнтованого виміру ЧЕС, зокрема з ЄС та іншими міжнародними організаціями, а також співпрацю зі спостерігачами ЧЕС та партнерами з секторального діалогу, а також відродження Фонду розвитку проєктів (PDF). На зустрічі обидві сторони наголосили на важливості реалізації Економічного порядку денного ЧЕС, прийнятого у грудні 2023 року [9].

13 травня 2025 р. стало відомо, що Туреччина проводить переговори з регіональними партнерами щодо використання та розробки ресурсів природного газу в Чорному морі на тлі зростаючого геополітичного та економічного інтересу до транспортного маршруту Середнього коридору. Про це було й сказано під час 8-го Міжнародного конгресу «Синьо-Чорне море», який проводився Університетом Мармара в Стамбулі 8–9 травня цього року на тему «Вирішення конфліктів та сталий розвиток». Захід зібрав науковців, посадовців, неурядові організації та представників приватного сектору для обговорення питань енергетики, зв’язку, екологічної стійкості та регіональної безпеки.

Лазар Коменеску, генеральний секретар Стамбульської організації ОЧЕС, повідомив, що Туреччина залишається ключовою рушійною силою в ініціативах організації протягом останніх трьох десятиліть, включаючи енергетичну інфраструктуру, дорожні проєкти та регіональну співпрацю. Він наголосив й на зростанні актуальності регіону, незважаючи на постійну нестабільність, зокрема через війну в Україні і на стратегічності Чорного моря як економічного центру, що сполучає Європу, Азію та Близький Схід.

Коменеску підкреслив, що Азіатсько-Тихоокеанський регіон став «двигуном» світової економіки і що зараз реалізуються нові ініціативи щодо зміцнення зв’язку між Європою та Азією через зелені та чисті енергетичні маршрути, що проходять через Азербайджан, Грузію, Румунію та Угорщину: «Без Чорного моря Середній коридор не може працювати» і «Туреччина відіграє тут активну роль». Він пов’язав цей стратегічний поштовх із ширшою глобальною динамікою, заявивши, що торговельний протекціонізм зріс з моменту вступу на посаду президента США Дональда Трампа, що спонукало до потреби в більш стійких глобальних партнерствах. «Протекціонізм означає ізоляцію, а ізоляція перешкоджає прогресу». «Зараз важливо побудувати стійкі взаємозалежності». Він зазначив, що регіон ОЧЕС, що складається з 13 країн із сукупним населенням близько 350 мільйонів, становить собою значну економічну зону з невикористаним потенціалом: «Чим краща співпраця в регіоні, тим більші переваги для держав-членів» [8].

Отже, Туреччина відіграє важливу роль в ОЧЕС та в регіоні Чорного моря загалом. Туреччина активно інвестує у регіональні проєкти з покращення інфраструктури. Країна бажає створити Чорне море кращим місцем для співробітництва з іншими країнами регіону. Важливість участі Туреччини в ОЧЕС досі залишається важливою.

References

1. Organization of the Black Sea Economic Cooperation. Retrieved from: <https://www.bsec-organization.org/>
2. Charter of the organization of the Black Sea Economic Cooperation from 1 May 1999. Retrieved from: <https://www.bsec-organization.org/charter>
3. About BSEC. *Portal of the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine*. 2019. October 25. Retrieved from: <https://mfa.gov.ua/mizhnarodni-vidnosini/oches/pro-oches>
4. Parliamentary Assembly of the BSEC. *Portal of the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine*. 2019. October 25. Retrieved from: <https://mfa.gov.ua/mizhnarodni-vidnosini/oches/parlamentska-asambleya-oches>
5. Organization of the Black Sea Economic Cooperation (BSEC). Retrieved from: <https://www.mfa.gov.tr/the-black-sea-economic-cooperation.en.mfa>
6. Challenges For The Black Sea Region Retrieved from: <https://www.mfa.gov.tr/challenges-for-the-black-sea-region-.tr.mfa>
7. H.E. Mr. Mihail BARBULAT. BSEC in the New European Architecture. Retrieved from: <https://www.mfa.gov.tr/bsec-in-the-new-european-architecture-.tr.mfa>

8. Türkiye leads regional talks on Black Sea gas, economic cooperation. AA. 2025. May 13. Retrieved from: <https://www.aa.com.tr/en/turkiye/turkiye-leads-regional-talks-on-black-sea-gas-economic-cooperation/3566089>
9. Working Visit by the Turkish Foreign Ministry. BSEK. 2025. Retrieved from: <https://www.bsec-organization.org/news/95314working-visit-by-the-turkish-foreign-ministry>

DOI 10.34132/mspc2025.01.07.13

Khikmatulla Tillaiev

TURKEY AND THE ORGANIZATION OF THE BLACK SEA ECONOMIC COOPERATION

In the theses, the author highlights the role of Turkey in the formation of the Organization of the Black Sea Economic Cooperation and the prospects for the development of the organization. The organization plays a significant role in the political and economic life of not only this region but also some adjacent ones. An example of such influence is projects for the reconstruction and expansion of infrastructure in the regions of the Balkans, the Caucasus, the northern Black Sea, the Sea of Azov, etc. Turkey, as a regional leader and the founding country of the organization, plays a central role in the organization and is one of the drivers of the organization's development.

Keywords: Turkey, Organization of the Black Sea Economic Cooperation, international cooperation.

Відомості про автора / Information about the Author

Хікматулла Тіллаєв, магістрант за спеціальністю 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» Чорноморського національного університету імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна. Email: kingoftaless@gmail.com ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-8851-8692>

Khikmatulla Tillaiev, Master's student in specialty 291 «International Relations, Public Communications and Regional Studies», Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, Ukraine. Email: kingoftaless@gmail.com ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-8851-8692>

© Х. Тіллаєв
27.05.2025.

Стаття отримана редакцією

